

DOI 10.31558/2307-2318.2024.3.11

УДК 330.3+334+338.2

JELClassification: O18, R12, R22

Пріхно І.М.

д.е.н., професор, професор кафедри економіки та управління,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID 0000-0003-2922-5548
e-mail: i.prikhno@chdtu.edu.ua

Поліщук А.С.

аспірант PhD,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID 0000-0001-8984-4098
e-mail: andrew.pol85@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПОЛІТИКИ ЗГУРТОВАНОСТІ ЄС В СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано прогнози зміни ВВП в Україні в умовах війни, розраховані за даними МВФ, Світового банку та Уряду України. Співставлення прогнозів з реальним ВВП свідчить про стійкість економіки України. Окреслено основні принципи та завдання Плану відновлення України. Проаналізовано стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 років, які затверджені на рівні всіх обласних державних адміністрацій, які, відповідно до рекомендацій Європейської комісії, повинні бути оновлені з врахуванням потреб регіонального розвитку, що зумовлені впливом війни. Доведено, що в основу роботи на стратегіями має бути покладений європейський підхід згуртованості, що вимагає належної адміністративної спроможності на рівні програм і проєктів, створення систем розсудливого управління фінансами, а також дотримання інших вимог, зокрема у сфері захисту довкілля та публічних закупівель.

Розроблено схему проведення стратегічного аналізу та визначення стратегічних пріоритетів розвитку економічного простору регіону. Розроблено модель узгодження інтересів у стратегічному управлінні розвитком економічного простору регіону. Обґрунтовано, що управління повоєнною трансформацією та розвитком економічного простору регіонів України можливе в межах стратегічного планування та управління розвитком регіонів, коли сповна враховуються інтереси не лише регіонів та адміністративних одиниць, що входять до їх складу, а й економічних агентів, що функціонують у них, а також активно впроваджуються механізми міжтериторіальної взаємодії. Інтеграція цих аспектів вимагає глибокого розуміння потреб регіонів і сприяє створенню сприятливого середовища для сталого розвитку.

Ключові слова: регіон, повоєнне відновлення, міжтериторіальна взаємодія, регіональний економічний простір, регіональна стратегія, регіональні стейкхолдери, політика згуртованості ЄС.

Рис. 2, Лім. 27.

Prikhno Iryna

Doctor of economic sciences, Professor,
Cherkasy State Technological University
ORCID 0000-0003-2922-5548
e-mail: i.prikhno@chdtu.edu.ua

Polishchuk Andrii

Postgraduate Student,

Cherkasy State Technological University

ORCID 0000-0001-8984-4098

e-mail: andrew.pol85@gmail.com

INTEGRATION OF ELEMENTS OF THE EU COHESION POLICY IN THE STRATEGIC PLANNING OF THE POST-WAR RECOVERY OF THE ECONOMIC SPACE OF THE REGIONS OF UKRAINE

The article analyzes the forecasts of changes in GDP in Ukraine during the war, calculated according to the data of the IMF, the World Bank and the Government of Ukraine. A comparison of forecasts with real GDP shows the stability of Ukraine's economy. The main principles and objectives of the Recovery Plan of Ukraine are outlined. The regional development strategies for the period 2021-2027, approved at the level of all regional state administrations, which, in accordance with the recommendations of the European Commission, should be updated taking into account the needs of regional development caused by the impact of the war, were analyzed. It has been proven that the basis of work on strategies should be a European approach of cohesion, which requires adequate administrative capacity at the level of programs and projects, the creation of prudent financial management systems, as well as compliance with other requirements, in particular in the field of environmental protection and public procurement.

A scheme of strategic analysis and determination of strategic priorities for the development of the economic space of the region has been developed. A model of coordination of interests in the strategic management of the development of the economic space of the region has been developed.

It is substantiated that the management of the post-war transformation and development of the economic space of the regions of Ukraine is possible within the framework of strategic planning and management of the development of the regions, when the interests of not only the regions and the administrative units included in them, but also the economic agents operating in them are fully taken into account, and mechanisms of interterritorial interaction are also being actively implemented. Integrating these aspects requires a deep understanding of the needs of the regions and contributes to the creation of an enabling environment for sustainable development.

Key words: region, post-war recovery, interterritorial interaction, regional economic space, regional strategy, regional stakeholders, EU cohesion policy.

Постановка проблеми. Ефективність повоєнного відновлення економічного простору регіонів України, відбудова економіки регіонів та її стійкість залежать від різних факторів, зокрема ступеня завданої шкоди, наявності ресурсів та потенціалу використання довоєнних можливостей. Водночас, належне стратегічне планування та управління регіональним розвитком на національному, регіональному та місцевих рівнях є одним із визначальних факторів забезпечення такої ефективності. Удосконалення існуючих і напрацювання нових підходів стратегічного планування та розробки стратегій, особливо на регіональному та місцевому рівнях набуває надзвичайної актуальності. Стратегії та плани повоєнного відновлення регіонального економічного простору повинні комплексно враховувати інтереси не лише регіонів та їх адміністративних одиниць, але й економічних суб'єктів, що функціонують у їх межах. Досягнення балансу, який забезпечить гармонійний розвиток регіонів, враховуючи різноманітні потреби та можливості державних та регіональних органів управління, органів місцевого самоврядування, місцевого бізнесу та населення, є критичним завданням. Таким чином, проблема полягає у розробці підходу до стратегічного планування повоєнного відновлення економічного простору регіонів України, який інтегрує багатогранні інтереси регіонів та економічних суб'єктів, сприяючи інклюзивному та сталому розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення повоєнної моделі відновлення економіки України та її регіонів є предметом досліджень вітчизняних і закордонних науковців, напрацювань уряду та публічних дискусій. Вибір найбільш ефективного напрямку відновлення економіки в умовах руйнації та пошкоджень активів бізнесу, інфраструктури, обмеженості фінансових ресурсів, наслідків міграційних процесів і водночас глобальної конкуренції – є надзвичайно важливим завданням. Значна кількість праць присвячена вивченню досвіду відновлення країн світу після війн у ХХ столітті, зокрема, роботи: А. Амеліна [1], О. Бородіної [3], Е. Домонкоса (E. Domonkos) [22], А. Дуки [6], С. Косаревича [9], В. Ляшенко [3], М. Мигал [11], Н. Покровської [13], яка також визначає стадії післявоєнної реконструкції України, Г. Старченко [6], Ю. Юрківа [20] та ін. У роботі О. Охріменко, Р. Попова значна увага приділяється аналізу джерел міжнародної фінансової допомоги Україні з початку війни та дослідженню можливостей інвестування повоєнної відбудови, пропонується інноваційну відбудову України здійснювати на основі вже існуючих інноваційних університетських екосистем, таких як наприклад «Sikorsky Challenge Ukraine» НТУУ КПІ ім. І. Сікорського [12]. В. Юрчишин зазначає, що «для малих відкритих економік, до яких належить і Україна, прискорений економічний розвиток, в умовах низького внутрішнього попиту і низької купівельної спроможності населення можливий за рахунок виходу на зовнішні ринки, посилення експортної спроможності вітчизняних виробництв та їх інтеграції до утворених мереж з більшою складовою доданої вартості. Йдеться про розширення конкурентного експортного потенціалу, у т.ч. за рахунок інвестиційного розширення на зовнішні ринки і входження в інвестиційні середовища інших (динамічних) країн» [21]. Водночас, науковець підкреслює, що під час вибору інвестиційних партнерів для потреб повоєнного відновлення Україна має демонструвати виваженість та розбірливість. Визначенню пріоритетів повоєнного відновлення присвячені праці Л. Белоусової [2], О. Грибановського [17], І. Літвінової [2], Н. Шаповал, М. Федосєнка, О. Терещенка [17], О. Шапран [18] та ін., зокрема, В. Чала окреслює основні сценарії повоєнної розбудови в Україні зеленої економіки, яка повинна реалізовуватись на основі глибокого інтегрування України до європейського економічного простору на засадах сталого розвитку та у відповідності до вимог Європейського зеленого курсу, що є запорукою виконання Україною Копенгагенських критеріїв набуття членства у ЄС [16].

Урядом України розроблено План відновлення України, який був представлений міжнародним партнерам на конференції у Лугано (липень 2022 року) [5]. План складається з п'ятнадцяти національних програм та передбачає досягнення поставлених цілей відновлення та розвитку до 2032 року. За попередніми оцінками, необхідне фінансування складає 750 млрд дол. [14].

Водночас, питання принципів та механізмів стратегічного планування повоєнного відновлення економічного простору на регіональному та місцевому рівнях для забезпечення досягнення встановлених результатів за оптимального використання наявних ресурсів і потенціалу потребують подальшої розробки та обговорення.

Мета статті – визначення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій впорядкування елементів політики згуртованості ЄС в процесі стратегічного планування повоєнного відновлення економічного простору регіонів України.

Виклад основного матеріалу статті з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Економіка України в умовах війни демонструє стійкість, яка не прогнозувалася міжнародними експертами [4; 23; 26; 27]. Не зважаючи на два роки широкомасштабної російської агресії, збережено значний потенціал, та продемонстровано зростання. За різними оцінками, падіння ВВП у 2022 році мало становити 32-35% (прогноз МВФ та скоригований прогноз Світового банку – зменшення показника на 35%, у березні 2022 року Світовий банк прогнозував падіння на 45%; прогнози Уряду України – 32%), тоді як падіння реального ВВП за результатами року склало 29%. У 2023 році міжнародними партнерами, Урядом України та вітчизняними аналітичними центрами

прогнозувалося незначне зростання (Урядовий прогноз – зростання ВВП на 3,2% (альтернативний сценарій – 1,5%; на початку 2023 року Світовий банк прогнозував незначне падіння ВВП, але поліпшив прогнозні значення до 2% зростання у червні 2023 року та переглянув цей показник у жовтні, прогножуючи зростання до 3,5%; Центром Разумкова прогнозовано зростання на 4-4,5%) [4; 7; 15; 19; 23; 26; 27]. Оприлюднені попередні дані щодо реального ВВП України у 2023 році дещо різняться, так НБУ повідомляє про зростання на 5,7%; Міністерство економіки України оцінило зростання на рівні 5%, хоча згідно дослідження Світового банку, 70% вітчизняних підприємств втратили доходи, середній дохід знизився вдвічі порівняно з показниками 2021 року; 20% підприємств зазнали безпосереднього пошкодження чи знищення активів [10; 27].

Інтеграція в ЄС, негайний початок, поступовий розвиток, відбудова кращого ніж було, стимулювання приватних інвестицій та підприємництва, нарощування справедливого добробуту – є основними принципами Плану відновлення України, реалізація яких має відбуватися на основі поєднання регіонально-сфокусованого та параметричного підходів. Це передбачає встановлення на національному рівні загальної рамки відновлення, регіональну локалізацію проєктів відновлення та їх підтримку міжнародними партнерами [14]. Ефективність проєктів, що будуть розроблені та впроваджені на рівні регіонів, їх дієвість має вирішальне значення для забезпечення відновлення, стійкості та конкурентоспроможності економіки України. У свою чергу, відбудова регіонального економічного простору, що буде в змозі забезпечувати потреби місцевого бізнесу і громад, а також буде цікавим для зовнішніх інвесторів, є одним з головних завдань відновлення економіки регіонів України. Відповідно, постає питання, яким має бути механізм стратегічного планування на рівні регіонів, щоб оптимально виконати поставлені задачі?

Для забезпечення реалізації проєктів повоєнного відновлення, створено Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури, яке має свої представництва в регіонах. У змінах, внесених до Закону України «Про засади державної регіональної політики» визначено три рівні стратегічного планування – національний, регіональний і місцевий, на яких мають розроблятися стратегії повоєнного відновлення регіонів. Крім того, в Законі визначено чотири функціональні типи територій, а саме території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку. Наступним кроком має бути чітке визначення характеристик для віднесення регіонів та їх частин до певного типу територій.

До 2021 року на рівні всіх обласних державних адміністрацій регіонів розроблені та затверджені стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 років, що наразі є основними довгостроковими документами регіонального розвитку. Всі вони потребують перегляду та внесення змін з урахуванням заподіяної шкоди, наявних ресурсів і потреб відновлення. Водночас, для багатьох територій внесення таких змін та розробка заходів можливі лише по закінченню бойових дій.

В основу роботи над стратегіями відновлення та розвитку має бути покладений європейський підхід згуртованості, що є ключовим в регіональній політиці ЄС – інструменті, що уможливує скорочення регіональних розбіжностей та інвестування у стале та інклюзивне соціально-економічне зростання. Основними пріоритетами політики згуртованості є зелений і цифровий перехід, а також розбудова економіки, що працює на людей. У Новій політиці згуртованості ЄС визначено наступні п'ять пріоритетів на 2021-2027 роки: «1) більш конкурентоспроможна та розумніша Європа; 2) більш екологічна економіка з низьким вмістом вуглецю, перехід до чистої економіки з нульовим вмістом вуглецю; 3) більш пов'язана Європа за рахунок підвищення мобільності; 4) більш соціальна та інклюзивна Європа; 5) Європа ближча до громадян шляхом сприяння сталому та інтегрованому розвитку всіх типів територій» [24].

Реалізація елементів політики згуртованості в регіонах України вимагає належної адміністративної спроможності на рівні програм і проєктів, створення систем

розсудливого управління фінансами, а також дотримання інших вимог, зокрема у сфері захисту довкілля та публічних закупівель.

Серед рекомендацій Європейської комісії, викладених у звіті щодо України, у 2024 році Україна має «...оновити Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, беручи до уваги різні потреби регіонального розвитку, зумовлені впливом війни та модернізувати Державний фонд регіонального розвитку, щоб пристосувати їх до процесу відновлення та відбудови, принципів багаторівневого управління та територіальної регіональної політики, а також посилити спроможність регіональних і місцевих адміністрацій готувати відповідні проекти розвитку; удосконалити координаційні рамки регіональної політики для забезпечення систематичного та інклюзивного залучення регіональних та місцевих зацікавлених сторін» [8].

Отже, регіональні та місцеві стейкхолдери на систематичній основі мають бути залучені до розроблення, виконання та моніторингу регіональних стратегій. Повоєнний вектор розвитку економічного простору регіону слід визначати на основі результатів стратегічного аналізу і узгодження інтересів стейкхолдерів (рис.1).

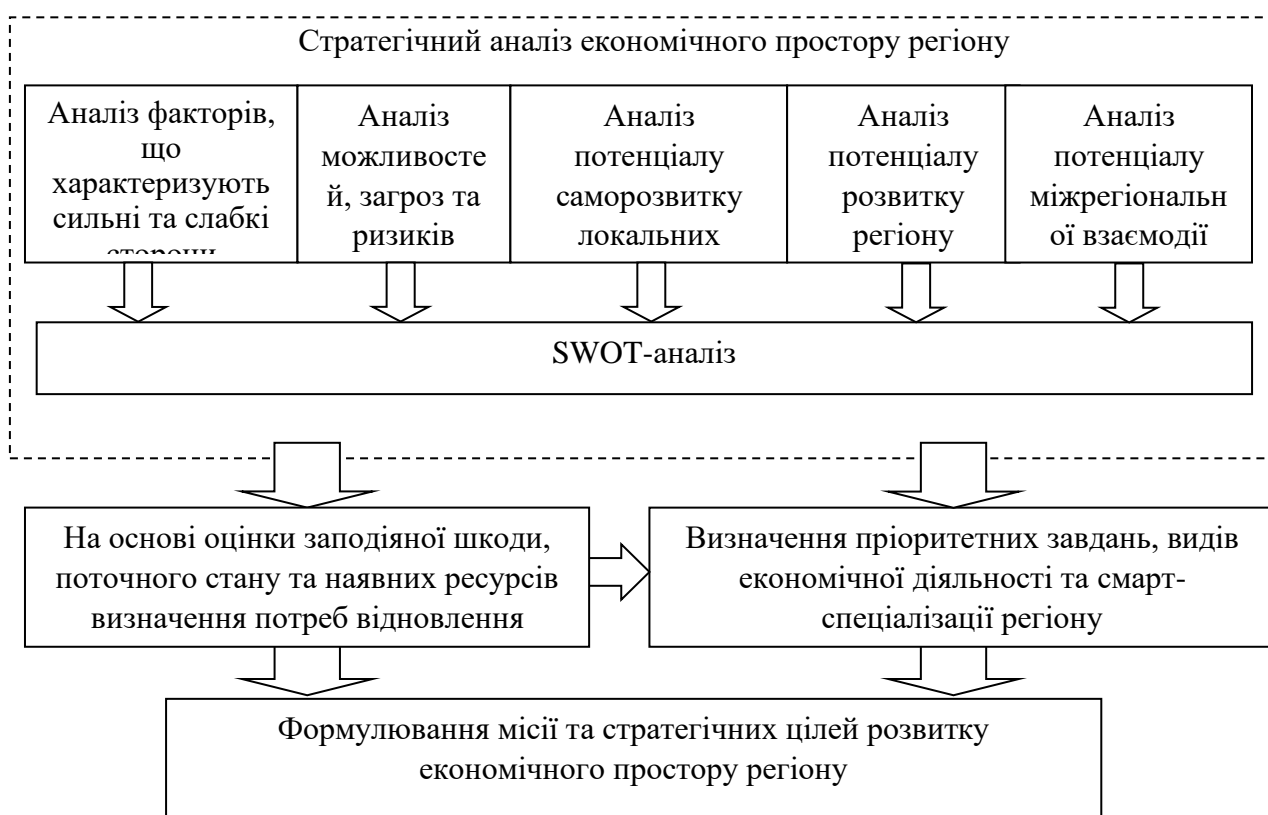

Рисунок 1 – Схема проведення стратегічного аналізу та визначення стратегічних пріоритетів розвитку економічного простору регіону

Джерело: складено авторами

У процесі аналізу здійснюється порівняння адміністративних одиниць, розташованих як в регіоні, так і поза його межами, що дає змогу оцінити якість економічного простору, його конкурентні позиції щодо залучення інвестицій, ресурсів, бізнесу. За результатами аналізу всіх чинників, що характеризують сильні і слабкі сторони території, визначаються смарт-спеціалізація економічного простору, економічні зв'язки регіону, проблеми та перспективи його розвитку, якість життя населення, стан екології, соціальної сфери тощо.

Аналіз потенціалу економічного простору та міжрегіональної взаємодії передбачає встановлення ступеня використання наявного потенціалу, надання рекомендацій щодо

підвищення ефективності його використання і подальшого залучення в господарський оборот, а також визначення передумов для створення нового, раніше не використовуваного (інноваційного) потенціалу. Аналіз зовнішніх можливостей і загроз насамперед, враховуючи географічне розташування конкретної території, передбачає першочергове вивчення безпекових питань, визначення видів економічної діяльності, які наразі є пріоритетними для регіону, конкретних можливостей залучення міжнародних партнерів до процесів відновлення.

Виявлені основні проблеми та потреби відновлення є підставою для узгодження інтересів і в кінцевому підсумку формулювання місії та системи стратегічних цілей. Виконання місії забезпечують головні цілі соціально-економічного розвитку регіону, досягнення яких у визначеній перспективі реалізується стратегічним вибором. У зв'язку з цим процес розробки стратегій розвитку економічного простору доцільно представити крізь призму стратегічного вибору, коли реалізація обраних пріоритетних видів діяльності повинна забезпечувати баланс інтересів стейкхолдерів. Кожній пріоритетній функції відповідає певна стратегічна мета, програма розвитку з набором конкретних проєктів і заходів, що забезпечують досягнення стратегічних цілей. Структура програми та очікувані результати залежать від специфіки економічного простору, його проблем і можливостей. Крім того, в стратегію розвитку економічного простору регіону повинні бути інтегровані нові стратегії розвитку районів, міст, ОТГ, суб'єктів господарювання, що обумовлює кумулятивні ефекти вертикальної та горизонтальної інтеграції. При цьому в структуру інтегрованих стратегій може бути включено один, декілька або всі напрями розвитку економічного простору регіону, але заходи і проєкти (перелік, ресурси і виконавці) повинні бути відмінними, персоналізованими для адміністративної одиниці, громади чи суб'єкта господарювання. У такому випадку можливим є співфінансування виконання стратегії нижчого рівня з боку регіональних органів влади. У такій послідовності формується вектор розвитку економічного простору регіону з визначенням стратегічних цілей, досягнення яких забезпечують елементи управління, програма і система моніторингу.

Наступним кроком є побудова моделі узгодження інтересів економічних агентів у тріаді стратегічних процесів «бачення – планування – управління» (рис. 2).

У цій моделі резиденти та нерезиденти визначені не в широкому, нормативному значенні, а у вузькому – тобто фізичні та юридичні особи з місцем проживання (для фізичних осіб) та місцем реєстрації (для юридичних осіб) в межах визначеної території (регіону, району, міста, ОТГ тощо) – це резиденти території, і навпаки, нерезиденти – зареєстровані на інших територіях. Таким чином, нерезиденти території – це населення прилеглих територій, іноземні громадяни, ВПО, бізнес-одиниці, зареєстровані в інших регіонах та інших країнах, релоковані підприємства.

У розробці стратегічних документів регіонального розвитку беруть участь різні суб'єкти – носії різних інтересів (стейкхолдери): представники регіональних органів влади, місцевого самоврядування, територіальних громад, бізнесу, громадських організацій. Кожна група стейкхолдерів прагне максимального задоволення власних інтересів. Однак таке прагнення може вступити у протиріччя з інтересами інших суб'єктів, у результаті чого виникає конфлікт інтересів і прагнення брати участь у впровадженні стратегії та розвитку території зникає. Тому надзвичайно важливим є забезпечення балансу інтересів усіх суб'єктів і формування спільного бачення шляхів розвитку предмета стратегічного управління (економічного простору, регіону, району, міста, об'єднаної територіальної громади тощо), що, зі свого боку, дає змогу вирішити дві проблеми залучення стейкхолдерів до процесів стратегічного планування: визначення інтересів різних груп та їх узгодження.

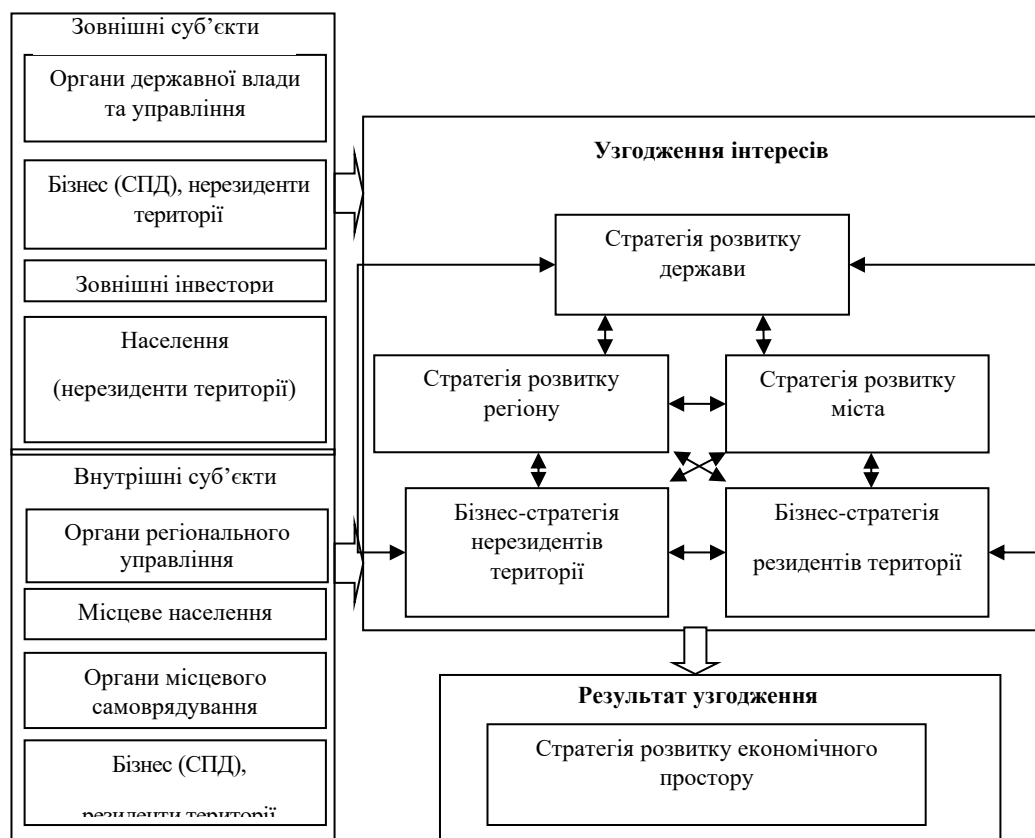

Рисунок 2 – Модель узгодження інтересів у стратегічному управлінні розвитком економічного простору регіону

Джерело: складено авторами

У стратегічному плануванні та управлінні бізнес переважно є стратегічним партнером різних рівнів влади, зокрема через співфінансування регіональних та місцевих проєктів, або навпаки, не долучається до співпраці та надає перевагу власним проєктам і спрямовує на них всі свої ресурси. Водночас бізнес не має інструментів прямого впливу на соціально-економічну політику, що впроваджується в регіоні, районі чи місті, тоді як населення має такі інструменти і може сприяти розробці та реалізації стратегії розвитку території або блокувати стратегічні процеси. Схема стратегічного управління розвитком економічного простору регіону з огляду на баланс інтересів у загальному вигляді реалізується на основі методології стратегічного управління.

Розробці стратегічних документів відновлення на регіональному рівні має передувати всеосяжна оцінка завданої шкоди та комплексний аналіз поточного стану економічного простору регіону. Для останнього доцільно використовувати розроблену методіку оцінювання рівня розвитку економічного простору регіону в умовах глобальної конкуренції, що передбачає проведення аналізу за наступними критеріями: інтенсивність економічних процесів у економічному просторі; відкритість економічного простору; демографічні; функціонування ринку праці; підприємницька диверсифікація економічного простору; екологічні та інфраструктурні характеристики, що визначають якість життя, а також технологію кластеризації регіонів для визначення мультиплікативного ефекту [25].

Висновки. Управління повоєнною трансформацією та розвитком економічного простору регіонів України з огляду на визначені особливості (різний ступінь завданої шкоди, доступності ресурсів та можливості використання довоєнного потенціалу, програмний спосіб започаткування трансформації) можливе в межах стратегічного планування та управління розвитком регіонів, коли сповна враховуються інтереси не лише регіонів та адміністративних одиниць, що входять до їх складу, а й економічних агентів,

що функціонують у них, а також активно впроваджуються механізми міжтериторіальної взаємодії. Інтеграція цих аспектів вимагає глибокого розуміння потреб регіонів і сприяє створенню сприятливого середовища для сталого розвитку. Такі підходи відповідають основним принципам європейської політики згуртованості, спрямованої на забезпечення взаємодії та спільного розвитку усіх регіонів з урахуванням їхніх потенціалів та інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амелін А. Корея: відновлення повоєнної економіки. 25.03.2022. URL: <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky>.
2. Белоусова Л.І., Літвінова І.М., Белоусов Я.І. Розбудова економіки України у повоєнний час: нариси. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 2(46). С. 6-12.
3. Бородіна О.А., Ляшенко В.І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1 (42). С. 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134).
4. Відновлення України: побудова більш сталої, процвітаючої та стійкої економіки. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/631985c8ab8fa2e9c1b1e3ba_UA%20Economic%20Recovery_UKR.pdf.
5. Декларація Лугано. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022). Лугано, 4-5 липня 2022 року. 4 с.
6. Дука А.П., Старченко Г.В. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>.
7. Експертна дискусія «Стратегія повоєнного відновлення України». URL: https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/ekspertnadyskusiya-stratehiya-povoyennoho-vidnovlennyaukrayiny?fbclid=IwAR2LkEVc0PRRePRoVduBJlBx24XOrzIYlvm_Mg4EIgAkCioL7noM3H6dsYU0.
8. Звіт ЄС щодо України за 2023 рік. Робочий документ персоналу Комісії. Європейська Комісія, Брюссель, 08.11.2023 року SWD(2023) 699 final. 163 с.
9. Косаревич С. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. URL: <https://dc.org.ua/news/reconstructionbosnia>.
10. НБУ прогнозує щорічне зменшення фінансової допомоги Україні з боку міжнародних партнерів. URL: <https://news.finance.ua/ua/nbu-prohnozuye-shhorichne-zmenshennya-finansovoi-dopomohy-ukraini-z-boku-mizhnarodnyh-partneriv>.
11. Мигал М. Дослідження практик відновлення країн після руйнації: Південна Корея. 21 Квітня 2022. URL: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-rujnacziyi-pivdenna-koreya/>.
12. Охріменко О.І., Попов Р.О. Повоєнна відбудова України: потенціал та стратегія перетворень. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>.
13. Покровська Н.М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення України, економічні аспекти. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 4(274). С. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-41-47>.
14. Проект Плану відновлення України : матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки» / Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Київ, липень 2022. 81 с.
15. Разумков Центр. URL: <https://razumkov.org.ua/avtor/tsentr-razumkova>.
16. Чала В.С. Повоєнна розбудова в Україні зеленої економіки: основні сценарії. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 1 (127). С. 12-18. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-1-2>.
17. Шаповал Н., Федосеєнко М., Грибановський О., Терещенко О. Повоєнне відновлення України. *Нові ринки та цифрові рішення*. 2022. № 9. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digitalinstruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>
18. Шапран О. Маркетингове обґрунтування заходів щодо стабілізації економічної системи України у післявоєнний період на основі шеренгової економіки. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2022. № 1. С. 3-7.

19. Шлях до економічного відновлення України. ОЕСР, 2022. 25 с. URL: <http://www.oecd.org/ukraine-hub/en/#resources>.
20. Юрків Ю. Від руїн до світового лідерства в економіці. Як зруйнована Німеччина після Другої світової війни завдяки реформам змогла вийти на олімп світової економіки? *Економічна правда*. 27 червня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/>.
21. Юрчишин В. Залучення добросесних інвестицій. *Центр Разумкова*. Грудень 2023. 16 с.
22. Domonkos E., Schlett A. (2021) Financial reconstruction in Central and eastern Europe after World War I: The case of Hungary. *West Bohemian Historical Review*, № 11(2), pp. 209-234.
23. Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61ben/index.html?itemId=/content/publication/4181d61ben#section-d1e109>.
24. New Cohesion Policy 2021-2027. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en.
25. Polishchuk A., Kotenko T., Chepurda L. (2022) Methodical approach to assessing the level of development of the economic space of the regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 8., No. 3. pp. 154–165. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-154-165/>
26. WEO. Occasional paper (International Monetary Fund). World economic and financial surveys. 2022. 185 p.
27. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>.

REFERENCES

1. Amelin A. (2022) Koreya: vidnovlennya povoyennoyi ekonomiky [Korea: recovery of the post-war economy]. 25.03.2022. Available at: <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky>.
2. Byelousova L.I., Litvinova I.M., Byelousov YA.I. (2022) Rozbudova ekonomiky Ukrayiny u povoyenny chas: narysy [Development of the economy of Ukraine in the postwar period: essays]. *Chasopys ekonomichnykh reform [Journal of economic reforms]*, 2(46), 6-12.
3. Borodina O.A., Lyashenko V.I. (2022) Povoyenne vidnovlennya ekonomiky: svitovyy dosvid ta sprobа yoho adaptatsiyi dlya Ukrayiny [Post-war economic recovery: world experience and an attempt to adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny [Herald of economic science of Ukraine]*, 1 (42), 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134).
4. Vidnovlennya Ukrayiny: pobudova bil'sh staloyi, protsvitayuchoyi ta stiykoyi ekonomiky [Restoration of Ukraine: building a more stable, prosperous and stable economy]. Available at: <https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/631985c8ab8fa2e9c1b1e3ba-UA%20Economic%20Recovery%20UKR.pdf>.
5. Deklaratsiya Luhano. Pidsumkovyy dokument Mizhnarodnoyi konferentsiyi z pytan' vidnovlennya Ukrayiny [Lugano Declaration. Final document of the International Conference on Reconstruction of Ukraine] (URC 2022). року. Lugano, July 4-5, 2022. 4 p.
6. Duka A.P. Starchenko H.V. (2022) Svitovyy dosvid povoyennoho vidnovlennya ekonomiky: uroky dlya Ukrayiny [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: ekonomika ta upravlinnya [Problems of modern transformations. Series: Economics and Management]*. № 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-6-03-06>.
7. Ekspertna dyskusiya «Stratehiya povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny» [Expert discussion "Strategy of post-war reconstruction of Ukraine"]. Available at: https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/ekspertnadyskusiya-stratehiya-povoyennoho-vidnovlennya-ukrayiny?fbclid=IwAR2LkEVc0PRoVduBJlBx24XOrzYlvm_Mg4EIgAkCioL7noM3H6dsYU0.
8. Zvit YES shchodo Ukrayiny za 2023 rik. Robochyy dokument personalu Komisiyi [EU report on Ukraine for 2023. Working document of the staff of the Commission]. European Commission, Brussels, 08.11.2023SWD(2023) 699 final. 163 p.
9. Kosarevych S. Pisyavoyenna vidbudova Bosniyi i Hertsehovyny [Post-war reconstruction of Bosnia and Herzegovina]. Available at: <https://dc.org.ua/news/reconstructionbosnia>.
10. NBU prohnouye shchorichne zmeshennya finansovoyi dopomohy Ukraini z boku mizhnarodnykh partneriv [The NBU predicts an annual decrease in financial aid to Ukraine from international partners]. Available at: <https://news.finance.ua/ua/nbu-prohnouye-shchorichne-zmeshennya-finansovoi-dopomohy-ukraini-z-boku-mizhnarodnyh-partneriv>.

11. Myhal M. (2022) Doslidzhennya praktyk vidnovlennya krayin pislya ruynatsiyi: Pivdenna Koreya [Study of recovery practices of countries after destruction: South Korea]. April 21, 2022. Available at: <https://iaa.org.ua/articles/doslidzhennya-praktyk-vidnovlennya-krayin-pislya-ruynacziyi-pivdenna-koreya/>.
12. Okhrimenko O.I., Popov R.O. (2022) Povoyenna vidbudova Ukrayiny: potentsial ta stratehiya peretvoren' [Post-war reconstruction of Ukraine: potential and strategy of transformations]. *Ekonomika ta suspil'stvo [Economy and society]*, 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>.
13. Pokrovs'ka N.M. (2022) Kontseptual'ni zasady pislyavoyennoho vidnovlennya Ukrayiny, ekonomichni aspekty [Conceptual principles of post-war reconstruction of Ukraine, economic aspects]. *Visnyk skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya [Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after Volodymyr Dahl]*, 4(274), 41-47. DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-274-4-41-47>.
14. Proekt Planu vidnovlennya Ukrayiny :materialy robochoyi hrupy «Vidnovlennya ta rozvytok ekonomiky» [Draft Plan for the Recovery of Ukraine: materials of the working group "Recovery and Development of the Economy"] / Natsional'na rada z vidnovlennya Ukrayiny vid naslidkiv viyny [National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War]. Kyiv, July 2022. 81 p.
15. Razumkov Tsentri [Razumkov Center]. URL: <https://razumkov.org.ua/avtor/tsentri-razumkova>.
16. Chala V.S. (2023) Povoyenna rozbudova v Ukrayini zelenoyi ekonomiky: osnovni stsenariyi [Post-war development of a green economy in Ukraine: main scenarios]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnystvo [State and regions. Series: Economy and entrepreneurship]*, 1 (127), 12-18. DOI: <https://doi.org/10.32782/1814-1161/2023-1-2>.
17. Shapoval N., Fedoseyenko M., Hrybanovs'kyi O., Tereshchenko O. (2022) Povoyenne vidnovlennya Ukrayiny [Postwar recovery of Ukraine]. *Novi rynky ta tsyfrovi rishennya [New markets and digital solutions]*, 9. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digitalinstruments-in-Ukrainian-recovery.pdf>.
18. Shapran O. Marketynhove obgruntuvannya zakhodiv shchodo stabilizatsiyi ekonomichnoyi systemy Ukrayiny u pislyavoyennyi period na osnovi sherenhovoyi ekonomiky [Marketing justification of measures to stabilize the economic system of Ukraine in the post-war period based on the rank-and-file economy]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu «Kharkivs'kyi politekhnichnyy instytut» (ekonomichni nauky) [Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences)]*, 1, 3-7.
19. Shlyakh do ekonomichnoho vidnovlennya Ukrayiny [The path to the economic recovery of Ukraine]. OECD, 2022. 25 p. Available at: <http://www.oecd.org/ukraine-hub/en/#resources>.
20. Yurkiv YU. (2022) Vid ruyin do svitovoho liderstva v ekonomitsi. Yak zruynovana Nimechchyna pislya Druhoyi svitovoyi viyny zavdyaky reformam zmohla vyty na olimp svitovoyi ekonomiky? [From ruins to world leadership in the economy. How did the destroyed Germany after the Second World War, thanks to the reforms, be able to reach the Olympus of the world economy?]. *Ekonomichna pravda [Economic truth]*. June 27. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/>.
21. Yurchyshyn V. (2023) Zaluchennya dobrochesnykh investytsiy [Attracting virtuous investments]. Tsentri Razumkova [Razumkov Center]. December 2023. 16 p.
22. Domonkos E., Schlett A. (2021) Financial reconstruction in Central and eastern Europe after World War I: The case of Hungary. *West Bohemian Historical Review*, № 11(2), pp. 209-234.
23. Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine Available at: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61ben/index.html?itemId=/content/publication/4181d61ben#section-d1e109>.
24. New Cohesion Policy 2021-2027. Available at: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_en.
25. Polishchuk A., Kotenko T., Chepurda L. (2022) Methodical approach to assessing the level of development of the economic space of the regions. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 8., No. 3. pp. 154–165. Available at: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-154-165/>
26. WEO. Occasional paper (International Monetary Fund). World economic and financial surveys. 2022. 185 p.
27. World Bank. Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine>.